

УДК 351.74(477)

О.В. БОЙЧЕНКО, канд. техн. наук, доц.,
Кримський юридичний інститут Одеського державного університету внутрішніх справ

М.М. НОВІКОВ, Кримський юридичний інститут Одеського державного університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНО- ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Ключові слова: інформаційне забезпечення, управління, органи внутрішніх справ

Запорукою успішного функціонування органів внутрішніх справ на сьогоднішньому етапі розвитку та становлення держави Україна є ефективність та оптимізація процесу управління органами внутрішніх справ, заснованого на безперервному та надійному інформаційному забезпеченню органів та підрозділів внутрішніх справ. У зв'язку з цим одним із важливих компонентів цього є захист інформаційних резервів та інформаційних систем, що стоять на «озброєнні» правоохоронних органів України. Тому метою роботи є дослідження стану процесу управління органами внутрішніх справ заснованого на комплексній взаємодії масиву інформації, що надходить до структурних підрозділів органів внутрішніх справ в ході службової діяльності, та діючих інформаційних систем, а також функціональний взаємозв'язок між ними. Її новизна полягає в формуванні нових напрямів вирішення проблем інформатизації управління правоохоронними органами через запровадження інтелектуальної системи узгодження функціонування автоматизованих банків даних структурних підрозділів МВС.

Без інформації немає процесу управління, без неї неможливо сформулювати цілі

управління, оцінити ситуацію, визначити проблеми, спрогнозувати розвиток подій, підготувати управлінські рішення, проконтролювати їх виконання. Сфера охорони правопорядку є надзвичайно динамічною, комплексною, вона потребує постійного вдосконалення, взаємодії правоохоронних структур, що можливе тільки при належному інформаційному забезпеченні.

Інформація збирається за допомогою інформаційних систем. «Інформаційна система, – підкреслюють В.Т. Жигалов та Л.М. Шимановська, – це система, яка призначена для збирання, передачі, обробки, зберігання і надання інформації необхідної для процесу управління, за допомогою якої здійснюється комунікація між суб'єктом і об'єктом управління». Постійне загострення криміногенного стану в Україні висуває вимоги докорінного поліпшення інформаційного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі із злочинністю, створення принципово нової системи, яка має поєднувати всі накопичені та наново створювані масиви оперативно-розшукового призначення в єдину інформаційно-обчислювальну мережу органів внутрішніх справ України. Ця система дозволяє здійснювати обмін необхідною інформацією на всіх рівнях управління, від МВС до будь-якого підрозділу міліції.

Інформаційне забезпечення управління органами внутрішніх справ України є одним із провідних питань, що вирішуються на сучасному етапі розвитку правоохоронних органів України. Постійна циркуляція різноманітної інформації між складовими частинами системи органів внутрішніх справ, між системою ОВС у цілому і її навколишнім середовищем є обов'язковим атрибутом управління органами внутрішніх справ.

Інформаційне забезпечення управління в органах внутрішніх справ являє собою органічну єдність роботи щодо визначення змісту, обсягів, якості інформації, необхідної для здійснення управління, а також заходів щодо раціональної організації процесів збирання, систематизації, накопичення та обробки цієї

інформації шляхом застосування різноманітних методів, методик і технічних засобів. Інформаційне забезпечення управління органами внутрішніх справ передбачає створення передумов для комплексного вирішення завдань, що стоять перед органами внутрішніх справ, надання суб'єктами управління ОВС науково обґрунтованої інформації для ефективного здійснення управлінських функцій [1, с.57].

Управління органами внутрішніх справ здійснюється у двох напрямках: зовнішньому та внутрішньому, які в свою чергу ґрунтуються на власній інформаційній системі. Структурними елементами такої системи є:

а) зосередження у відповідних інформаційних масивах (банках даних) відомостей, необхідних для здійснення основних функцій органів внутрішніх справ і управління структурними підрозділами системи ОВС;

б) джерела отримання цих відомостей і схеми потоків інформації;

в) засоби обліку, зберігання і переробки інформації; г) канали зв'язку і передачі інформації, персонал суб'єкта і об'єкта управління, що забезпечує діяльність інформаційної системи МВС.

Головна мета інформаційної системи полягає в тому, щоб на підставі зібраних початкових даних отримати похідну, підсумкову інформацію, яка буде складати основу для підготовки управлінських рішень у системі органів внутрішніх справ [2].

Визначення змісту й обсягу початкової інформації, необхідної для здійснення ефективного управління органами внутрішніх справ, має велике значення для функціонування усєї інформаційної системи.

Наявність початкової інформації дозволяє визначити перспективи змін обсягу роботи органів внутрішніх справ, зробити висновки про те, на яких ділянках роботи мають бути зосереджені основні зусилля органів внутрішніх справ, які регіони, об'єкти й галузі економіки вимагають більшого профілактичного впливу, як найбільш раціонально розподілити сили і засоби ОВС, як їх використати, які корективи потрібно вносити у

форми і методи їх роботи [3].

Джерелами отримання початкової інформації є рішення органів державної влади і управління з питань зміцнення законності і правопорядку, закони і підзаконні акти державних органів влади України, нормативні акти МВС України, програми економічного і соціального розвитку республіки і регіонів, матеріали статистичних органів, соціально-економічних, кримінологічних, демографічних та інших прогнозів, матеріали вивчення та аналізу оперативної обстановки в республіці та регіонах, результати соціологічних досліджень, результати узагальнення передового вітчизняного та зарубіжного досвіду діяльності правоохоронних органів, а також соціальних та правових експериментів, наукова та спеціальна література тощо.

Інформація, необхідна для здійснення управління органами внутрішніх справ, накопичується, оброблюється та зберігається в єдиному інформаційному масиві (банку даних). Його формування і ведення з ним роботи має відповідати певним вимогам. Головними з них є:

1) визначення оптимального обсягу інформації, що й зберігається, звільнення від зайвих відомостей;

2) систематизація даних, що зберігаються;

3) забезпечення високої достовірності даних і можливості зіставити їх із іншими даними;

4) зручність доступу до інформації, що зберігається в банку даних;

5) захист цілісності даних і конфіденційності доступу до них (що особливо важливо для системи органів внутрішніх справ);

6) необмеженість системи управління вже існуючою базою даних, тобто можливість поповнення банку даних новими відомостями.

Одним із основних напрямків удосконалення інформативного забезпечення управління органами внутрішніх справ є широке застосування у процесі отримання, накопичення і переробки інформації обчислювальної техніки, оргтехніки, сучасних засобів зв'язку. З 1985 р. в органах МВС почав формуватися єдиний автоматизований банк да-

них (АБД), у якому зосереджується інформація, необхідна для здійснення органами внутрішніх справ основних функцій та управління підрозділами системи ОВС.

Автоматизований банк даних в Україні функціонує на двох рівнях: державному і обласному (нині організується і на рівні місцевих органів).

Основними банками даних обчислювального рівня є «АБД область», АІС «АПРА», АІС «Автомобіль».

Головним банком даних державного рівня є «АБД Центр», що вміщує інформацію про осіб (особливо небезпечних рецидивістів, «гастролерів», бродяг оголошених у міждержавному розшуку), тяжкі нерозкриті злочини та викрадення, вилучені номерні предмети [4].

При використанні існуючих автоматизованих масивів можна одержати таку інформацію:

- про наявність відомостей на особу, що перевіряється, на якому обліку вона перебуває (перебування у розшуку, під адміністративним наглядом), чи є вона особливо небезпечним рецидивістом, бродягою;
- про біографічні відомості, клички, специфічні прикмети зовнішності, способи скоєння злочинів, злочинні зв'язки, якщо такі дані закладено;
- про можливу причетність до скоєння нерозкритих злочинів (за даними специфічними прикметами, характерним способом скоєння злочинів та ін.);
- про скоєння особою, яка перевіряється, адміністративних правопорушень;
- про наявність у особи, яка перевіряється, мисливської зброї, автотранспортних засобів;
- про викрадення автотранспортних та механізованих засобів;
- про нерозкриті злочини, тяжкі нерозкриті злочини (спосіб скоєння, предмет злочинного посягання, час, місце);
- яким органом внутрішніх справ розшукуються викрадені та вилучені номерні речі, зброя, автотототранспортні засоби;
- про належність автотототранспортних засобів;
- іншу оперативно-довідкову і статисти-

ко-аналітичну інформацію, інформацію з дактилотек, фото- та відеотек.

Великі обсяги інформації накопичено у банках даних локальних обчислювальних мереж МВС України. Перша локальна обчислювальна мережа МВС України була впроваджена у 1991 р., її користувачами стали керівництво Міністерства внутрішніх справ та провідні служби апарату управління.

На сьогодні мережа являє собою сукупність локальних обчислювальних мереж галузевих служб МВС України і УМВС, які об'єднані у єдину інформаційну систему. Локальна мережа кожної галузевої служби є автономною і може функціонувати самостійно. Кожна локальна мережа має свої галузеві бази даних, які створюються та супроводжуються відповідними службами апарату міністерства. Доступ до баз даних здійснюється безпосередньо з робочих місць співробітників.

На даний час інформаційно-обчислювальна мережа рівня МВС України складається з п'яти локальних обчислювальних мереж: Чергової частини МВС, Головного управління державної автомобільної інспекції. Національного центрального бюро Інтерполу, Головного управління карного розшуку. Управління оперативної інформації. У названих локальних обчислювальних мережах обробляються наступні відомості: «АБД», «Статистика», «Дисципліна», «Скарга», «Відрядження», «Особа», «Транспорт», «Зброя», «Фірма», «Антикваріат», «Секретаріат», «Зведення», «Контроль», «Довідка», «Угон», «Іномарка».

Для чергових частин органів внутрішніх справ розроблено автоматизовану систему оперативного інформування, яка являє собою комплекс інформаційних, програмних, технічних, організаційних засобів, що призначені для збору, зберігання, обробки та видачі інформації в чергових частинах ОВД.

Інформаційні масиви автоматизованої системи оперативного інформування чергових МВС використовуються для [5]:

- централізованого збору, обробки та зберігання відомостей про зареєстровані в органах і підрозділах внутрішніх справ країни

заяви і повідомлення та іншої інформації про злочини згідно з вимогами МВС України;

- отримання інформації про оперативну обстановку в Україні за станом на поточний або інший день;

- аналізу оперативної обстановки в різноманітних варіантах, які дозволяють виявити основні тенденції динаміки як окремих видів, так і всієї злочинності загалом, що дає можливість вжити заходи профілактичної дії;

- видачі інформації державним органам, керівництву та галузевим службам МВС у формах: а) оперативного зведення про злочини та події, зареєстровані в органах і підрозділах внутрішніх справ країни; б) статистико-аналітичної інформації про зареєстровані заяви та результати їх вирішення для здійснення контролю галузевими службами за станом обліково-реєстрованої дисципліни;

- організації розкриття злочину по гарячих слідах з використанням комп'ютерної обробки та аналізу оперативної інформації (за умови або під час створення додаткових задач «Особа», «Речі» тощо, пов'язаних із задачею «Заява»);

- контролю за розкриттям тяжких і резонансних злочинів;

- видачі добового звіту про злочини та події в країні зі статистикою поточного дня (отримання вихідної статистичної інформації у табличному та графічному видах);

- отримання інформації від чергових частин УМВС з використанням телефонних і телеграфічних каналів зв'язку для оперативних управлінських рішень.

Обліки, що ведуть органи внутрішніх справ, будуються також в алфавітній і дактилоскопічній формах.

За законність взяття особи на облік несуть відповідальність працівники органів внутрішніх справ, які оформляють облікову картку. Порядок взяття на облік особи, злочину, події, речових доказів та інших об'єктів інформації визначається спеціальною інструкцією, яка розробляється Міністерством внутрішніх справ і узгоджується з Генеральною прокуратурою, Міністерством юстиції, Верховним

Судом України. В міськрайвідділах ведення кримінальної реєстрації покладено на обліково-реєстраційний персонал, але первинну інформацію готують слідчі, дізнавачі, оперативні працівники, чергові частини, в обласних УМВС загальну інформаційно-обчислювальну роботу покладено на інформаційні бюро і штаби.

Збір інформації для автоматизованого банку даних про об'єкти кримінальної реєстрації здійснюється за допомогою єдиних картотек збору інформації усіх рівнів.

Важливе місце в системі інформаційного забезпечення управління органами внутрішніх справ займають канали зв'язку і передачі інформації. В даний час в системі органів внутрішніх справ створено телекомунікаційні системи для здійснення зв'язку і передачі інформації з банку даних.

Так, для безпосереднього звернення в «АБД Центр» з УМВС областей та міськрайвідділів використовуються підсистема «Телеграф» і підсистема обробки запитів по телефонних каналах зв'язку.

Система «Телеграф» дозволяє проводити обробку запитів в «АБД Центр» за такими напрямками:

- а) підсистема «Особа» – пошук інформації про особу, яка перебуває на обліку в АБД, за прізвищем, іменем та по батькові і роком народження; пошук інформації за кличкою;

- б) підсистема «Номерні речі» – за номером речі, зброї, номерних агрегатів автотранспортного засобу викраденого або такого, що не має власника;

- в) підсистема «Автомобіль» – за відомостями про власника та номерними агрегатами транспортного засобу.

В одному запиті можна перевіряти до 30 осіб, речей, зброї та автотранспортних засобів. Правила набору запитів містяться у відповідних інструкціях, які є у всіх інформаційних управліннях УМВС областей України. Абонентом системи «Телеграф» може стати будь-який орган внутрішніх справ, обладнаний звичайним телеграфним апаратом, персональним комп'ютером із спеціальним адаптером.

Підсистема обробки запитів по телефонних каналах зв'язку функціонує в Головному управлінні оперативної інформації МВС з другого півріччя 1993 р. Для цього використовується персональний комп'ютер, з'єднаний з єдиною системою ЕОМ та обладнаний модемом для організації телефонного зв'язку з абонентом. Обробка запитів виконується у режимі безпосереднього діалогу з ЕОМ. Запити обробляються по всіх об'єктах обліку АБД.

Для здійснення зв'язку та передачі інформації в системі органів внутрішніх справ використовується електронна пошта, телеграф, письмовий зв'язок, особисте звернення працівника органів внутрішніх справ.

Система електронної пошти також запроваджена в органах внутрішніх справ з квітня 1993 р. Її абонентами є:

- 26 управлінь оперативної інформації УМВС областей, Автономної Республіки Крим, УМВС М.Севастополя;

- ряд галузевих служб МВС (НЦБ Інтерполу, Головне управління по боротьбі з організованою злочинністю, Чергова частина МВС, Головне управління ДАІ та ін.);

- ряд навчальних закладів МВС, галузевих служб УМВС та правоохоронних органів України.

Електронна пошта є дійовим засобом обміну інформацією між підрозділами органів внутрішніх справ, якщо між ними немає автоматичного телефонного зв'язку. Принцип дії розглянутої системи інформаційного забезпечення управління органами внутрішніх справ засновано на кримінальній реєстрації [6].

Органи внутрішніх справ користуються й іншим інформаційним забезпеченням. За доступністю його можна поділити на відкрите і закрите забезпечення. Відкрите – це забезпечення зовнішнього загального користування, наприклад, обласні адресно-довідкові картотеки (адресні бюро), а закрите – обмеженого користування, наприклад, оперативно-довідкова картотека джерел інформації, призначене тільки для певної категорії працівників, допущених до оперативно-розшукової діяльності. Окремі служби МВС створюють свої

специфічні інформаційні системи, які забезпечують функціональну діяльність структури. Такі системи мають Головне управління пожежної охорони, Державна служба охорони, Медичне управління і деякі інші. За широтою охоплення розрізняють комплексні й галузеві інформаційні системи. Комплексні забезпечують інформацією всю систему управління, галузеві – окремі функції управління.

За джерелами отримання інформації її поділяють на первинну і вторинну, за формою фіксації – на документальну і не документальну; за способом передачі – на ручну і механізовану; за способом обробки – на вихідну і оброблену.

Вихідну інформацію одержують з первинних документів, з результатів безпосереднього контролю за діяльністю об'єкта управління, оброблену інформацію – із вихідної інформації шляхом її аналізу, вивчення, прогнозу.

За масштабом інформаційні системи, як зазначалось раніше, поділяються на загальнодержавні в межах МВС України, регіональні (обласні) в межах УМВС області (на транспорті) і місцеві (міські, районні) в межах УМВС міста, району. Для всіх видів інформаційного забезпечення важливе значення мають вірогідність і точність, кількість і якість інформації, її цінність, корисність і своєчасність, але найважливішим в інформаційному забезпеченні управління органами внутрішніх справ є ефективне використання інформації для прийняття управлінських рішень та їх реалізації.

Таким чином інформаційне забезпечення управління органами внутрішніх справ України є комплексною структурною системою, яка включає в себе різноманітні функціональні інститути, покладені на безперечне та своєчасне виконання управлінських рішень в діяльності правоохоронних органів України. Ця система має складну мережу, яка потребує посиленої охорони з боку держави від несанкціонованого доступу та постійного оновлення і удосконалення матеріально-технічної бази, яка на даний час не відповідає вимогам сучасних інформаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жигалов В. Т. Основи менеджменту і управлінської діяльності : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / В.Т. Жигалов, Л.М. Шимановська. – К. : Вища школа, 1994. – 223 с.
2. Швець М. Я. Системна інформатизація правоохоронної діяльності : монографія / М. Я. Швець, В. Г. Хахановский та ін. – К. : НДЦП АПрН України, 2007. – 382 с.
3. Калюжний Р. А. Інформатизація, право, управління (організаційно-правові питання) : монографія / Р. А.Калюжний, О. Д. Крупчан, В. Д. Гавловський, М. В. Гуцалюк, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець. – Київ : НДЦ правової інформатики АПрНУ, 2002. – 191 с.

4. Калюжний Р. А. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / [Р. А. Калюжний, Шамрай В. О., М. Я. Швець та ін.] ; за ред. Р. А. Калюжного та В. О. Шамрая. – К. : Академія державно-податкової служби України, 2002. – 296 с.

5. Швець М. Я. Системна інформатизація законотворчої та правоохоронної діяльності : монографія / М. Я. Швець, В. Г. Хахановський та ін. – К. : Навч. книга, 2005. – 639 с.

6. Шавиркін Б. Б. Застосування ЕОМ в ОВС : навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / Б. Б. Шавиркін, Л. І. Петрачук. – Донецьк : ДЮІ, 2007. – 178 с.

Бойченко О. В. Інформаційно-функціональне забезпечення управління органами внутрішніх справ / О. В. Бойченко, М. М. Новіков // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 90–95 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10bovovnc.pdf>

Проведено дослідження стану управління органами внутрішніх справ України. Визначено, що прийняття рішень в управлінні діяльністю органів внутрішніх справ засновується повному за обсягом інформаційному забезпеченні через накопичення, обробку та зберігання функціональної інформації у автоматизованих банках даних, які складаються з різних галузевих мереж. Розкриті основні структурні складові автоматизованих банків даних в МВС України, а також організаційний та практичний порядок їх використання.

Бойченко О.В., Новіков М.Н. Информационно-функциональное обеспечение управления органами внутренних дел

Проведено исследование состояния управления органами внутренних дел Украины. Определено, что принятие решений в управлении деятельностью органов внутренних дел основывается полном по объему информационном обеспечении через накопление, обработку и хранение функциональной информации в автоматизированных банках данных, которые состоят из разных отраслевых сетей. Раскрыты основные структурные составляющие автоматизированных банков данных в МВД Украины, а также организационный и практический порядок их использования.

Bojchenko O.V., Novikov M.N. Information-Functional Maintenance of Management with Law-Enforcement Bodies

Research of the state of management is conducted by the organs of internal affairs of Ukraine. Certainly, that making decision in a management is founded activity of organs of internal affairs complete on volume informative providing through an accumulation, treatment and storage of functional information in the automated jars of data, which consist of different branch networks. The basic structural constituents of the automated banks of data are exposed in Ministry of internal affairs of Ukraine, and also organizational and practical order of their use.